Kerst
2021

Een denkbeeldige kerstviering

De Kleine Kerk, Duivendrecht

Samenstelling: ds. Wim Brouwer

Hoop

Hoop is ergens voor werken
omdat het goed is,
niet alleen
omdat het kans van slagen heeft.

Hoop is niet hetzelfde als optimisme
evenmin de overtuiging
dat iets goed zal aflopen
wel de zekerheid dat iets zinvol is
ongeacht het resultaat.

Hoop is een kwaliteit van de ziel
en hangt niet af
van wat er in de wereld gebeurt.

Václav Havel (1936 – 2011)

Opnieuw zijn er geen kerstvieringen in De Kleine Kerk. Zoals iemand onlangs voorstelde om Carnaval in de zomer te gaan vieren, zouden we ons dit ook kunnen afvragen voor Kerst. Laten we hopen dat dat niet nodig zal zijn, al zijn ze er op de zuidelijke helft van de wereld wel aan gewend geraakt.
De Kerstviering die we voor dit jaar in gedachten hadden en al vrijwel helemaal voorbereid, met medewerking van onder meer Dingeman Coumou (gitaar en piano) en de kinderkerk, hopen we in elk geval in een iets aangepaste versie in het komende jaar alsnog te realiseren. De liturgie die u in dit boekje aantreft is dan ook niet wat we voor 25 december in de kerk in gedachten hadden, maar als alternatief gemaakt nu we niet naar de kerk kunnen. Ze bestaat uit een aantal teksten en gebeden, en als u de digitale versie kunt bekijken staan er ook links op naar muziek bij een aantal van de teksten. (Probeer eventuele reclameboodschappen zo snel mogelijk weg te klikken…) We hopen dat we hiermee het gemis van de dienst enigszins kunnen compenseren.

Lied 433: Kom tot ons, de wereld wacht

https://www.youtube.com/watch?v=VT2w9BwILVM

Kom tot ons, de wereld wacht,
Heiland, kom in onze nacht,
licht dat in de nacht begint,
kind van God, Maria's kind.

Kind dat uit uw kamer klein
als des hemels zonneschijn
op de aarde wordt gesteld,
gaat uw weg zoals een held.

Gij daalt van de Vader neer
tot de Vader keert Gij weer,
die de hel zijt doorgegaan
en hemelwaarts opgestaan.

Uw kribbe blinkt in de nacht
met een ongekende pracht.
Het geloof leeft in dat licht
waarvoor al het duister zwicht.

Lof zij God in ’t hemelrijk,
Vader, Zoon en Geest gelijk,
nu en overal altijd,
nu en tot in eeuwigheid.

Kyrie Eleison

https://www.youtube.com/watch?v=bl2LCHh4aV8&list=OLAK5uy_k1mBODcqfbPDJLE4YxrU6uysa1clWnoRM&index=3

Voor den bakker die zijn vuur laat doven
en den boer die zijn ploeg laat staan
voor de metser die geen huis meer wil bouwen
voor de herder die nie meer durft verder gaan:
Eleison

Voor de meester die nie meer durft vertellen
voor de priester die zijn gebed vergeet
voor den dokter die nie meer kan genezen
en voor de rechter die geen raad meer weet:
Eleison, eleison, kyrie eleison

Voor grootmoeder alleene op heur kamer
voor grootvader die al vergeten is
voor al d'angsten en slaaploze nachten,
voor al 't verdriet dat niet geweten is:
Eleison

Voor de minnaars die niet meer zingen
voor de liefste die 't huis verlaat
voor al 't nutteloos leed van de wereld,
voor ons zieltje dat ten onder gaat:
Eleison, eleison, kyrie eleison

Voor de kinders in kelders gevangen,
zoveel onschuld verkracht en vermoord
voor de politieke heersers,
deur geld en macht ontspoord:
Eleison

Voor onze bitsige bijtende woorden
voor onze leugens en onzen achterklap
voor t paradijs dat we verloren
voor onze levenslange ballingschap:
Eleison, eleison, kyrie eleison

Voor cipiers en voor advokaten,
voor presidenten en voor inspecteurs
voor adjudanten en voor commandanten,
voor commissarissen en controleurs:
Eleison

Voor fabrikanten en voor commerçanten,
en trafikanten met groot gewin
in hormonen in drugs en in wapens,
voor al 't kwaad daar nog tussenin:
Eleison, eleison, kyrie eleison

Ook voor vissers en voor matrozen
voor ‘t boerevolk op den tracteur
voor ‘t zigeunervolk langs de wegen,
voor de schipper en voor de vrachtchauffeur:
Eleison

Voor de wever en voor de mecanieker,
en voor den smid en voor den timmerman
voor ‘t ventje aan zijn loketje,
voor de zanger en voor den orgelman:
Eleison, eleison, kyrie eleison

Voor de moeder van ‘t kreupele kindje,
voor ‘t lief van den dode soldaat
voor ‘t meiske zonder beminde,
voor al ‘t zeer dat nooit overgaat:
Eleison

Voor wie zal ik hier nu nog zingen,
nog voor duizenden die ‘k hier vergeet
d’r kan niemand zonder wat vrede,
rijken boer of arme proleet:
Eleison, eleison, kyrie eleison

En we zingen hier van kyrie eleison
en van dat kind in dien donkeren stal
ieder jaar wordt onze hoop herboren,
dat ‘t hier ooit nog beteren zal:
Eleison

En voor Jozef en voor Maria
en voor dat kind in dien donkeren stal.
Ieder jaar wordt onze hoop herboren,
dat ‘t hier ooit nog beteren zal:
Eleison, eleison, kyrie eleison

Willem Vermandere

Lied 444: Nu daagt het in het oosten

https://www.youtube.com/watch?v=_flTXJDStdc

Nu daagt het in het oosten,
het licht schijnt overal:
Hij komt de volken troosten,
die eeuwig heersen zal.

De duisternis gaat wijken
van de eeuwenlange nacht.
Een nieuwe dag gaat prijken
met ongekende pracht.

Zij, die gebonden zaten
in schaduw van de dood,
van God en mens verlaten –
begroeten ’t morgenrood.

De zonne, voor wier stralen
het nachtelijk duister zwicht,
en die zal zegepralen,
is Christus, ’t eeuwig licht!

Reeds daagt het in het oosten,
het licht schijnt overal:
Hij komt de volken troosten,
die eeuwig heersen zal.

Uit de Bijbel: Lucas 2, 1 - 7

In die tijd kondigde keizer Augustus een decreet af dat alle inwoners van het rijk zich moesten laten inschrijven. Deze eerste volkstelling vond plaats tijdens het bewind van Quirinius over Syrië. Iedereen ging op weg om zich te laten inschrijven, ieder naar de plaats waar hij vandaan kwam. Jozef ging van de stad Nazaret in Galilea naar Judea, naar de stad van David die Betlehem heet, aangezien hij van David afstamde, om zich te laten inschrijven samen met Maria, zijn aanstaande vrouw, die zwanger was. Terwijl ze daar waren, brak de dag van haar bevalling aan, en ze bracht een zoon ter wereld, haar eerstgeborene. Ze wikkelde hem in een doek en legde hem in een voederbak, omdat er voor hen geen plaats was in het nachtverblijf van de stad.

De ster

Het was niet belangrijk waar zij zich bevonden,
dat buiten de sneeuwstormen huilden als honden,
de ruimte beperkt bleek te zijn in hun hoeve,
ze elders op aarde niet mochten vertoeven.

Ten eerste, ze hadden elkaar. En ten tweede,
ze waren gedrieën en leefden in vrede;
het eten en drinken, cadeaus hun gegeven,
ze deelden 't door drie voor de rest van hun leven.

De ijzige hemel hing boven hun haven
(het grote pleegt over het kleine te waken),
de ster straalde helder - ook die kon nu voortaan
de blik van het Kindeke niet uit de weg gaan.

Het vuur laaide op, maar het hout was ten einde;
ze waren in slaap. Wat de ster onderscheidde
van andere was niet de kracht van haar stralen
maar dat ze wat ver was nabij wist te halen.

Joseph Brodsky

Uit de Bijbel: Lucas 2, 8 - 14

Niet ver daarvandaan brachten herders de nacht door in het veld, ze hielden de wacht bij hun kudde. Opeens stond er een engel van de Heer bij hen en werden ze omgeven door het stralende licht van de Heer, zodat ze hevig schrokken. De engel zei tegen hen: ‘Wees niet bang, want ik kom jullie goed nieuws brengen, dat het hele volk met grote vreugde zal vervullen: vandaag is in de stad van David jullie redder geboren. Hij is de messias, de Heer. Dit zal voor jullie het teken zijn: jullie zullen een pasgeboren kind vinden dat in een doek gewikkeld in een voederbak ligt.’ En plotseling voegde zich bij de engel een groot hemels leger dat God prees met de woorden:
‘Eer aan God in de hoogste hemel en vrede op aarde voor alle mensen die hij liefheeft.

Koor van engelen

U is een Kind
een Zoon gegeven.
De aarde juicht en
verkondigt dat Liefde
met de gloed van de Hemel
haar nacht verovert,
en de ijzige stilte
denkt over een lied;
want vreugde vervult
wat eng en bedroefd is,
en het ruwe en grote,
de stilstaande rots en
de dwalende golf,
leggen de nadruk op vergiffenis:
Eer aan God
en vrede aan de mensen,
allemaal, allemaal.
Haast u naar Bethlehem.

W.H. Auden, vertaling M. van der Plas

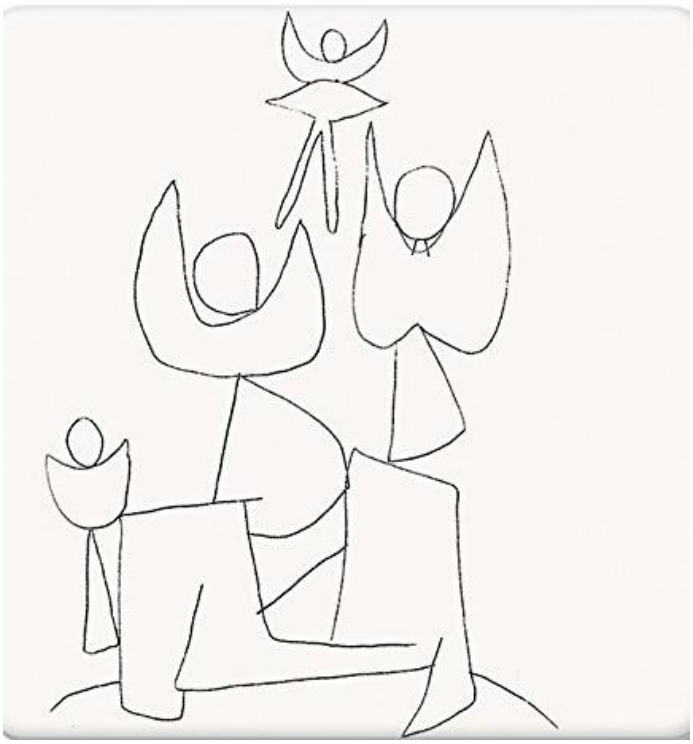

Lied: Engelkens door 't luchtruim zwevend

https://www.youtube.com/watch?v=wR6ReE5T-IE

Engelkens door 't luchtruim zwevend
Zongen zo blij zo wonderzacht
Van de Heer van dood en leven
Die er vrede op aarde bracht
Gloria in excelsis Deo
Gloria in excelsis Deo

Zongen blij en wonderklare
Van 't zoete kindeke, onze Heer
En de herderkens die er waren
Knielden bij de kribbe neer
Gloria in excelsis Deo
Gloria in excelsis Deo

Zend ons een engel in de nacht

Zend ons een engel in de nacht
als alles ons een raadsel is,
als ons de zekerheid en kracht
ontvallen in de duisternis.

Zend ons een engel ieder uur
dat ons ontvoert van U vandaan,
wanneer wij voor de blinde muur
van uw geheime plannen staan.

Zend ons een engel met Uw licht
in onze slaap, de metgezel
die troost brengt in het vergezicht
van God met ons, Immanuel.

Zend ons in hem de zekerheid
dat U ons zelf bezoeken zult
en bij ons wonen in Uw tijd
en leer ons wachten met geduld.

Michel van der Plas

Uit de Bijbel: Lucas 2, 15 - 20

Toen de engelen waren teruggegaan naar de hemel, zeiden de herders tegen elkaar: ‘Laten we naar Betlehem gaan om met eigen ogen te zien wat er gebeurd is en wat de Heer ons bekend heeft gemaakt.’ Ze gingen meteen op weg, en troffen Maria aan en Jozef en het kind dat in de voederbak lag. Toen ze het kind zagen, vertelden ze wat hun over dat kind was gezegd. Allen die het hoorden stonden verbaasd over wat de herders tegen hen zeiden, maar Maria bewaarde al deze woorden in haar hart en bleef erover nadenken. De herders gingen terug, terwijl ze God loofden en prezen om alles wat ze gehoord en gezien hadden, precies zoals het hun was gezegd.

Herders hij is geboren

https://www.youtube.com/watch?v=PkCVLND00mo

Herders hij is geboren in 't midden van de nacht
Die zolang van tevoren de wereld heeft verwacht
Vrolijk o, herderkens zongen ons d'engelkens
Zongen met blijde stem: Haast u naar Bethlehem

Wij arme eenvoud'ge lieden gelijk de boeren zijn
Ons wekten ons geberen en in de maneschijn
Liepen met blij geschal, naar deze arme stal
Daar ons de eng'lenzang allemaal toe bedwang

Als wij daar zijn gekomen: Ziet een klein kindeke
Leit op 't stro nieuw geboren, zoet als een lammeke
D' oogskens van stond af aan, zag men vol tranen staan
't Weende van druk en rouw, in deze straffe kou

Ik nam mijn fluitje, een ander die nam zijn moezeltjen
En dus fluiten en zongen voor 't zoete kindeke
Na, na, na kindje teer, sus, sus en krijt niet meer
Doet uw klein' oogjes toe, zij zijn van 't krijten moe

Ziet wij schenken u samen een teer klein lammetje
Boter, melk en sane voor uw lief mondeke
Na, na, na kindje teer, sus, sus en krijt niet meer
Doet uw klein' oogjes toe, zij zijn van 't krijten moe

't Kindje begon te slapen, de moeder sprak ons aan
Lieve herderkens samen, wilt zoetjes buiten gaan
U-lie' zij peis en vree, dat brengt mijn kind u mee
't Is uwen God en Heer, komt morgen nog eens weer

Gedachten bij de Bijbelse kerstverhalen

De kerstverhalen uit de Bijbel hebben door de eeuwen heen aanleiding gegeven tot vele verhalen, beeldende kunst en muziek, van heel volks en romantisch tot heel abstract en filosofisch, en veel dat daar ergens tussenin zit, of beide combineert. Er is wel vaak neerbuigend gedaan over volkse liedjes zoals het bovenstaande 'Herders Hij is geboren', maar is het niet gewoon een mooi lied over kwetsbaarheid en zorg, met nog humor ook erin, zoals aan het slot? En verwijst de regel 't Weende van druk en rouw' niet heel subtiel en diepzinnig naar het lijden dat Jezus te wachten staat? 'God is mens geworden', dat is de theologische manier van zeggen als het gaat over de kwetsbaarheid van God en het goddelijke in ons midden.

Veel kerstliedjes en -gedichten gaan ook over onze eigen kwetsbaarheid. In de ontmoeting met het kind in de kribbe ontmoeten we onze eigen menselijkheid. Het kind doet een beroep op onze zorg en liefde. God levert zich aan ons uit, en dat is niet zonder risico. We kunnen het kind verzorgen en liefhebben, maar ook verwaarlozen en beschadigen. Het begin is goed, maar we weten hoe mensen later met Jezus zijn omgegaan. De dreiging was er trouwens al vanaf het begin: de weigering om Jozef en Maria in Bethlehem onderdak te verlenen, en, nog veel erger, de jacht die koning Herodes maakte op dit kind, kort na zijn geboorte.

Op het Kerstfeest worden we eraan herinnerd dat we kwetsbare mensen zijn, maar niet iedereen wordt daar graag aan herinnerd. We leven nu in een tijd waarin een virus het hele maatschappelijke leven lijkt te bepalen en we over veel dingen onzeker worden. Over onze gezondheid, over ons werk en inkomen, over het voortbestaan van bedrijven, en over ons sociale leven. Het vraagt zoveel van onze aandacht en energie, dat we nog maar met een half oog kijken naar wat er verder in de wereld gebeurt, zoals de dreigende situaties in Taiwan, Hong Kong en de Oekraïne, en nog zoveel meer. Na jaren van relatieve welvaart en zekerheid, sinds de jaren zestig van de vorige eeuw, lijkt het erop dat we structureel in een tijd van grote onzekerheid zijn terechtgekomen.

Dat hoeft geen ramp te zijn, als we onze kwetsbaarheid onderkennen en gaan zoeken naar wegen om met die onzekerheden te kunnen leven. Misschien zijn we teveel gaan denken dat alles vanzelf gaat en dat een crisis altijd maar tijdelijk en te overkomen is. De uitdrukking 'we zijn klaar met het virus', verraadt een bewustzijn dat denkt de macht te hebben over dit virus en andere dreigingen, maar intussen is het wel duidelijk dat er grenzen zijn aan onze macht.

Wie uitgaat van de gedachte van een kwetsbare samenleving zal anders in het leven staan dan wie met alle mogelijke middelen de vermeende eigen onkwetsbaarheid wil vasthouden of vergroten.
Wie de samenleving als kwetsbaar ziet, krijgt oog voor wie al kwetsbaar zijn, en gekwetst, zoals de slachtoffers van de toeslagen-affaire.
Wie de samenleving als kwetsbaar ziet, krijgt ook oog voor het belang om samen te werken en niet de eigen zekerheid, of die van de eigen groep, voorop te stellen. Wie de samenleving als kwetsbaar ziet, begrijpt ook dat er meer inspanningen nodig zijn om de democratie als basis van ons samenleven te onderhouden en te verbeteren.
Wie de samenleving als kwetsbaar ziet, zal zich ook bezinnen over het onderwijs en de betekenis ervan voor individu en maatschappij.
Zo is er nog veel meer te noemen, waarbij het er steeds op aankomt of we een open en solidaire samenleving willen, of ons terugtrekken op eigen stellingen.

In de kerstverhalen uit de Bijbel staan ze tegen over elkaar: macht en het behoud of de uitbreiding ervan, tegenover kwetsbaarheid en openheid. Die twee levenshoudingen zien we terug in de individuele levens van de personen in de verhalen. De macht van Augustus, Herodes, de priesters in Jeruzalem, tegenover de kwetsbaarheid van Maria en Jozef, de herders en de Wijzen uit het Oosten. (Die laatsten zijn heel bijzonder omdat ze op weg zijn naar hun eigen kwetsbaarheid die ze vinden als ze knielen voor het kind in de kribbe.). Bij kwetsbare mensen wil God wonen en bij hen wordt hij dan ook gevonden.

Kwetsbaar zijn ze, en tegelijk sterk: Maria en Jozef met hun lange en moeilijke reis naar Bethlehem en later hun vlucht naar Egypte; de herders met hun harde bestaan, zonder veel respect en erkenning te ontvangen, de wijzen die aan een heel lange reis vol ontberingen begonnen waarvan weinigen het nut zullen hebben ingezien. Kwetsbaar en sterk kunnen wij zijn, als we onze weg zoeken in het bewustzijn van onze kwetsbaarheid en tekorten, in het bewustzijn van onze mogelijkheden, en in het bewustzijn van elkaar, de wereld, en van de liefde van God als inspiratie en kracht voor ons leven. Zo kunnen ook wij reizigers worden naar Bethlehem, en ook weer terug, de wereld in.

Voorbeden

Laten we in gedachten houden en bidden tot onze God,
die geboren is als een kwetsbaar kind om bij de mensen te zijn:

voor iedereen die in deze vreemde tijd Kerstmis viert,
dat het ondanks alles een mooi en vreugdevol feest wordt voor ons allen;

voor alle mensen die gestorven zijn aan corona,
voor hen die ziek zijn;

voor hen die zorgen en verplegen;
voor mensen die door de corona-crisis hun werk zijn verloren
of op andere wijze in moeilijkheden zijn geraakt;

om ‘vrede op aarde’,
vooral voor hen die moesten vluchten door geweld
en verlangen naar een thuis,
voor hen die honger lijden en dorst,
voor jong en oud, allen die hun weg zoeken in deze wereld;

voor onze familie en vrienden,
voor hen met wie wij ons leven delen en die wij ontmoeten op onze weg,
om voorspoed en geluk voor ons allen.

Al deze gebeden klinken mee in het gebed dat Jezus ons geleerd heeft:

Onze Vader
Onze Vader, die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd,
Uw koninkrijk kome,
Uw wil geschiede, gelijk in de hemel, alzo ook op aarde.
Geef ons heden ons dagelijks brood,
en vergeef ons onze schulden,
gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren,
en leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze.
Want van U is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid
tot in eeuwigheid.
Amen.

Stille Nacht

https://www.youtube.com/watch?v=n036kBC1HEw

Stille nacht, heilige nacht!
Davids zoon, lang verwacht,
die miljoenen eens zaligen zal,
wordt geboren in Betlehems stal,
Hij, der schepselen Heer,
Hij, der schepselen Heer.

Hulploos kind, heilig kind,
dat zo trouw zondaars mint,
ook voor mij hebt Ge U rijkdom ontzegd,
wordt Ge op stro en in doeken gelegd.
Leer me U danken daarvoor.
Leer me U danken daarvoor.

Stille nacht, heilige nacht!
Vrede en heil, wordt gebracht
aan een wereld, verloren in schuld;
Gods belofte wordt heerlijk vervuld.
Amen, Gode zij eer!
Amen, Gode zij eer!

Zegen

De Heer zij voor u om u de juiste weg te wijzen.
De Heer zij achter u om u in de armen te sluiten
en om u te beschermen tegen gevaar.
De Heer zij onder u om u op te vangen wanneer u dreigt te vallen.
De Heer zij in u om u te troosten als u verdriet hebt.
De Heer omgeve u als een beschermende muur,
wanneer anderen over u vallen.
De Heer zij boven u om u te zegenen.
Zo zegent u God, vandaag, morgen en in eeuwigheid.

St. Patrick, Ierland, vijfde eeuw

Voor Nieuwjaar:

Door goede machten trouw en stil omgeven

Door goede machten trouw en stil omgeven,
behoed, getroost, zo wonderlijk en klaar,
zo wil ik graag met u, mijn liefsten, leven,
en met u ingaan in het nieuwe jaar.

Wil nog de oude pijn ons hart vernielen,
drukt nog de last van ’t leed dat ons beklemt,
o Heer, geef onze opgejaagde zielen
het heil waarvoor Gij zelf ons hebt bestemd.

En wilt Gij ons de bittere beker geven
met leed gevuld tot aan de hoogste rand,
dan nemen wij hem dankbaar zonder beven
aan uit uw goede, uw geliefde hand.

Maar wilt Gij ons nog eenmaal vreugde schenken
om deze wereld en haar zonneschijn,
leer ons wat is geleden dan herdenken,
geheel van U zal dan ons leven zijn.

Laat warm en stil de kaarsen branden heden,
die Gij hier in ons duister hebt gebracht,
breng als het kan ons samen, geef ons vrede.
Wij weten het, uw licht schijnt in de nacht.

Valt om ons heen steeds meer het diepe zwijgen,
de eenzaamheid, die nergens uitkomst ziet,
laat ons dan allerwege horen stijgen
tot lof van U het wereldwijde lied.

In goede machten liefderijk geborgen
verwachten wij getroost wat komen mag.
God is met ons des avonds en des morgens,
is zeker met ons elke nieuwe dag.

Dietrich Bonhoeffer: ‘Von guten Mächten’. Vertaling: Jan Willem Schulte Nordholt

Afbeelding titelblad:

He Qi: ‘Nativity’ (China, 1998)